

УДК: 371.134+338.48: 81'243+159.923.23

КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТУРИСТСЬКОЇ СФЕРИ

**Кухта Марія Іванівна,
Чейпеш Іванна Василівна,
м.Ужгород**

У статті розкриті особливості комунікативного підходу до формування іншомовної комунікативної культури майбутніх фахівців туристської сфери.

Ключові слова: іншомовна культура, комунікативний підхід, туристська сфера діяльності, соціально-культурний контекст комунікації.

Постановка проблеми. Посилення процесів глобалізації, інтернаціоналізація економічного потенціалу країн і континентів, розширення зв'язків між державами зумовлюють підвищення потреби іншомовної комунікації в усіх сферах життєдіяльності. Саме тому у професійній підготовці фахівців у вищій школі нагальною стала проблема перегляду методологічних підходів до іншомовної освіти студентів різних напрямів підго-

товки з метою формування в них готовності до міжкультурного діалогу у майбутній професійній сфері. Особливо це стосується туристської галузі, яка активно розширює канали іншомовної комунікації між різними народами й соціумами. В Україні туризм повинен пройти інтенсивні модернізаційні процеси відповідно до європейських і світових стандартів через системні трансформації, важливою складовою яких є підготовка компетентних фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми методологічних підходів до вивчення іноземних мов загалом і формування іншомовної комунікативної культури (ІКК) зокрема присвячені праці як зарубіжних (І.Зимня, Н.Крилова, Є.Ножин, О.Пассов, О.Тарнопольський та ін.), так і українських (С.Денисенко, Г.Онкович, Л.Пуховська, О.Черепанова та ін.) вче-

них. Їх аналіз, а також узагальнення висловлених вченими концептуальних положень дають підстави вважати методологічною основою формування іншомовної комунікативної культури майбутніх фахівців туристської сфери такі підходи: діяльнісний, компетентнісний, комунікативний, культурологічний, соціокультурний та інші.

Для визначення теоретичних аспектів комунікативного підходу формування ІКК у межах даної публікації актуальним вважаємо поняття «підхід», сформульоване О.Тарнопольським як інтегративне поняття, яке передбачає не тільки те, як навчати (метод), але й чого (зміст) та для чого (мету) навчати. Отже, розкриваючи суть комунікативного підходу, ми торкаємося важливих дидактичних питань цілей, змісту, методів і засобів формування ІКК в контексті професійної підготовки фахівців.

У визначенні практичних аспектів означеної проблеми спираємося на дослідження О.Черепанової, у яких підкреслюється взаємозалежність між культурою, освітою та комунікацією у наявному полікультурному середовищі життя сучасної людини і аналізуються оптимальні умови міжкультурної комунікації при збереженні розмаїття національної ідентичності.

Мета публікації полягає у визначенні особливостей комунікативного підходу до формування іншомовної культури студентів – майбутніх фахівців туристської сфери.

Виклад основного матеріалу. Насамперед зазначимо, що оволодіти іноземною мовою для комунікативних цілей неможливо без засвоєння її культурних аспектів, оскільки комунікація завжди здійснюється в межах певної культури з допомогою конкретної мови, а її основу складають мовні картини світу, закони спілкування, напрацьовані у межах цієї мови й культури. Під іншомовною комунікативною культурою розуміємо інтегративну характеристику, яка охоплює спрямованість на комунікацію і здатність до використання іноземної мови в певному соціально-культурному середовищі.

Визначальним підходом в організації педагогічного процесу з іноземної мови дослідники справедливо називають комунікативний підхід: «Навчання мови ми повинні розуміти як навчання комунікативної діяльності» [5, с.7].

Загалом суть комунікативного підходу при вивченні іноземних мов впливає з психолінгвістичних ідей Л.Виготського, О.Леонтьєва, О.Лурії: розвивати уміння створювати іншомовні висловлювання залежно від об'єктивної реальності та предмета комунікації; розвивати уміння реалізації комунікативних інтенцій на іноземній мові; розвивати здатність використовувати іноземну мову адекватно до ситуації, з урахуванням ціннісного орієнтування на співрозмовника і предмет комунікації.

Найбільш вдало ідею комунікативності свого часу сформулював О.Леонтьєв [3]: з одного боку, – це оволодіння нерідною мовою на початковому етапі як засобом спілкування, з іншого, – спілкування нерідною мовою, що одночасно виступає дієвим засобом вивчення іноземної мови. Таке формулювання об'єднує різні напрями в методиці викладання іноземної мови і відмінні між собою традиції викладання.

Комунікативний підхід, як нам видається, найбільш яскраво відображає специфіку іноземної мови як навчального предмета у вищій школі. Його реалізація у навчальному процесі з іноземної мови означає, що формування іншомовних навичок та умінь на основі іншомовної комунікативної діяльності, оволодіння засобами спілкування (фонетичними, лексичними, граматичними) відбувається через їх застосування у процесі спілкування.

Комунікативний підхід в іншомовній підготовці фахівців туристичної сфери є особливо актуальним і характеризується специфічними ознаками. Це зумовлюється, на думку авторів навчального посібника «Педагогіка туризму», тим, що проблема етичних норм і цінностей у туристичній сфері є особливо нагальною сьогодні, коли туризм, набуваючи тенденцій глобалізації, потребує коректив у виховній сфері, у ціннісних орієнтаціях, у мотиваційній спрямованості особистості туриста, у способах регулювання культурних конфліктів [4].

Варто наголосити, що в межах етики спілкування комунікація останнім часом постає як методологічна парадигма дослі-

дження широкого спектру проблем. У цьому зв'язку слід назвати ім'я сучасного німецького філософа К.Апеля, який пояснює етичні імперативи особистісної взаємодії з точки зору принципу «ідеальної комунікативної спільноти», маючи на увазі полікультурне середовище життя сучасної людини.

У пошуках морально-ціннісних орієнтацій, що характерні для сфери туризму та форм їх інтеграції, педагогіка туризму звертається до сучасних філософських теорій, насамперед до так званої парадигми комунікації. Суть зазначеної парадигми ґрунтується на трансцендентальній (ідеальній) мовленнєвій прагматиці, у межах якої сформувався один з найважливіших і найпопулярніших напрямів сучасної західної філософської думки – комунікативна філософія (К.Апель, Ю.Габермас, В.Кульман, П.Ульріх та ін.) Комунікативна філософія відкриває шлях до виховання людини нового типу і формування етичних норм її життя на основі досягнення взаєморозуміння в умовах полікультурності сучасного середовища. Комунікативна філософія надає таким етичним категоріям, як «відповідальність», «справедливість», «рефлексія», «зрілість», «суверенність особистості» нового, інтерсуб'єктного забарвлення. Звернення до комунікативної філософії зумовлене активізацією туризму у вимірах «життєвого світу». В понятті «життєвий світ» сутнісно розуміється туризм як семантичний поділ світу на «наш» та «їхній». Осі «своїх» і «чужих» утворюють множинність життєвих світів, плюралізм інтерпретацій світу тими, хто перебуває на «чужій» території як турист [2, с.44].

Іншими словами, комунікативний підхід у формуванні ІКК майбутнього фахівця сфери туризму спрямований насамперед на розвиток культури сприйняття та розуміння представників різних народів. З-поміж виокремлених філософом М.Шульгіним типів розуміння іншомовної культури беремо до уваги ті, які характерні для іншомовного спілкування у сфері туристської діяльності, зокрема:

1. Саморозуміння минулого, що означає, наскільки творець тексту (а це може бути викладач, екскурсовод, музеєзнавець) розуміє текст (культуру), інтерпретує його і, відповідно, наскільки розуміють інтерпретований текст туристи.

2. Синхронне сприйняття, тобто розуміння тексту (культури) іншого, що формується в даний момент часу в іншій культурі, під час подорожі [6].

У реальній туристській професійній діяльності вказані типи розуміння, як правило, функціонують не автономно, а в тій чи іншій мірі взаємодіють і взаємоперетинаються. Отож з психолого-педагогічної точки зору, виникає проблема адекватного розуміння себе для іншого з метою оптимального, толерантного розуміння себе для себе. Туризм надає можливість шляхом діалогу розкритися особистості, пізнати себе через спілкування з іншою культурою, іншими особистостями. Знову ж таки, з педагогічної точки зору, новий життєвий світ, що інтерпретується, дає людині потужний виховний стимул, що полягає не лише в осягненні власних традицій і звичаїв, а й у здійсненні взаєморозуміння, що позначається терміном «дискурс». Дискурс – це спосіб діалогічно аргументованої перевірки суперечливих домогань значущості стверджувальних та нормативних висловлювань (а також дій) з метою досягнення універсального (тобто значущого для всіх, хто здатний до розумної аргументації) консенсусу. Для людини, яка освоює «чужий, життєвий світ», він буде своїм доти, доки культурний запас її знань буде відповідати соціальній структурі «життєвого світу». Характеру «чужого» він набуває в момент появи нового досвіду, який ситуативно виникає у різних стосунках з іншою культурою [6].

Зі сказаного можемо зробити наступне узагальнення. Комунікативний підхід у формуванні ІКК передбачає наявність таких видів розуміння:

- традицій, умовностей;
- конотацій (асоціацій);
- культурної зумовленості поведінки;
- особливостей сприймання (навички аналізу, рефлексії, висунення гіпотез, вивчення способів розв'язання конфліктів, відмова від надмірного узагальнення).

Цікавим є критичне зауваження К.Крамша щодо поши-

реної думки про те, що вивчення іноземної мови автоматично призводить до міжкультурного взаєморозуміння [7]. Подібну позицію Д.Робінсон називає „синдромом чарівного польоту в іншу культуру”, стверджуючи, що досягнення порозуміння не відбувається автоматично, а завше вимагає певних зусиль, насамперед наявності певного рівня ІКК [8].

Висновки. Таким чином, на основі проаналізованих наукових позицій щодо проблеми дослідження [1; 2; 3; 5] комунікативний підхід до формування ІКК характеризується наступними ознаками:

- іноземна мова розглядається як засіб комунікації;
- вивчення іноземної мови відбувається через включення суб'єктів до комунікативної діяльності;
- суб'єкти навчання володіють когнітивними стратегіями та прийомами оволодіння мовою;

- навчальне заняття розглядається як комунікативна діяльність, що означає відмову від домінування формальних мовних вправ на користь діяльній і інтелектуально орієнтованих завдань, які забезпечують вивчення іноземної мови як джерела культури та соціокультурної інформації і засобу міжкультурного спілкування;

- перевага надається інтерактивним технологіям (імітаційно-рольові ігри, проблемно-комунікативні ситуації, моно- і діалоголінгвістичне конструювання, проектування тощо) і формам роботи (в групах і парами).

Практичний аспект комунікативного підходу відображає такий рівень володіння іноземною комунікативною культурою, який дозволяє користуватися іноземною мовою у професійній туристській діяльності, в конкретному соціально-культурному контексті.

Література та джерела

1. Довідник учителя англійської мови в запитаннях та відповідях / Авт. упор. О.С.Любченко. – Харків: Веста, 2006. – 608 с.
2. Єрмоленко В.Г. Комунікативна практична філософія. Підручник / В.Г.Єрмоленко. – К.: Лібра, 1999. – 488 с.
3. Леонтьев А.А. Речь и общение / А.А.Леонтьев // Иностранные языки в школе. – 1974. – № 6. – С.81-86
4. Федорченко В.К. Педагогіка туризму / [В.К.Федорченко, Н.А.Фоменко, М.І.Скрипник, Г.С.Цехмістренко]. – К.: Видавничий дім „Слово”, 2004. – 296 с.
5. Штофф В.А. Моделирование и ситуация / В.А.Штофф. – М.: Логос, 1996. – 191 с.
6. Шульгин Н.Н. Альтернативная герменевтика в диалоге культур / Н.Н.Шульгин // Вопросы философии. – 2002. – № 12. – С.22-49
7. Kramersch Cr. Context and Culture in Languages Teaching / Clair Kramersch. – Oxford: Oxford University Press, 1994. – 295 p.
8. Robinson-Stuart G. Second Culture Acquisition: Ethnography in the Foreign Languages Classroom / G.Robinson-Stuart, H.Nocon // The Modern Language Journal. – N. – Y., 1996. – Vol. 80. – № 4. – P.431-449

В статье раскрыты особенности коммуникативного подхода к формированию иноязычной коммуникативной культуры будущих специалистов туристической сферы.

Ключевые слова: иноязычная культура, коммуникативный подход, туристическая сфера деятельности, социально-культурный контекст коммуникации.

The authors of the article have considered the specificity of communicative approach to the formation of foreign language communicative culture of future specialists of the tourist sphere.

Key words: foreign language culture, communicative approach, tourist sphere of activity, social-cultural context of communication.